

Veřejné rozhodování

doc. Ing. Jan Nevima, Ph.D.

ked

1

Veřejné rozhodování

- Veřejnou volbou se rozhoduje o **státních alokačních netržních činnostech** ve smíšené ekonomice a o **jejich financování**, stejně tak o **alokačních činnostech územní samosprávy na všech jejich stupních**, a tím i o **proporcích mezi soukromou a veřejnou produkcí a spotřebou**.
- Rozhoduje se o **rozsahu veřejného sektoru**, jaké veřejné statky a pro koho bude zabezpečovat státní, regionální či lokální veřejný sektor.

ked

2

Formy veřejné volby – přímé rozhodování

- V případě přímého rozhodování (přímé demokracie) **se na rozhodování podílejí všichni členové skupiny**, ve které se volí.
- Jedná se o nejjednodušší volební systém, ve kterém není zastoupen mezičlánek reprezentantů, ale **o veškerých záležitostech rozhoduje přímo referendum jednotlivců**.
 - referendum povinné ze zákona x referendum iniciované na základě vůle lidu.

ked

3

Formy veřejné volby – přímé rozhodování – Referendum:

Existují různá členění referenda: v zásadě lze vymezit dva základní druhy referenda, a to **referendum povinné ze zákona**, kdy je přímo předepsáno, které zákony, resp. smlouvy musí být schváleny v referendu, a **referendum iniciované na základě vůle lidu**, která je prvotně projevena mimo zákonodárnou iniciativu (parlament), kdy určité procento oprávněných voličů může předložit petici k uspořádání referenda k některému z problémů, který byl již schválen zákonodárným sborem, nebo může předložit petici k uspořádání referenda k problému, který byl zákonodárným sborem předložen, ale nebyl ještě schválen.

ked

4

Formy veřejné volby – nepřímé rozhodování

- V případě nepřímého rozhodování (zastupitelské demokracie) jde o **formu rozhodování, kdy jsou nejprve voleni reprezentanti** (zastupitelé, poslanci, senátoři apod.), **kteří potom rozhodují za voliče.**

ked

5

Formy veřejné volby – nepřímé rozhodování II.

Kolektivní rozhodnutí vzniklé nepřímou volbou mohou být:

- škodlivá** – vláda učiní špatné rozhodnutí, sníží se efektivnost;
- redistribuční** – výsledkem je přerozdělení důchodů mezi příjmovými skupinami (jedna skupina má prospěch, druhá škodu);
- efektivní** – všichni si polepší, nikdo si nepohorší.

ked

6

Systémy zastupitelské demokracie I.

Poměrné zastoupení:

- a) při volbě do zastupitelských orgánů získávají kandidáti či strany počet mandátů (křesel) v poměru, který se blíží poměru počtu hlasů získaných od voličů;
- b) tento systém je založen na D'Hondtově metodě.

ked

7

Systémy zastupitelské demokracie II.

strana	počet hlasů	podíly	pořadí přiděleného mandátu
ODS	83 647	$83\ 647 : 1 = 83\ 647$	1.
		$83\ 647 : 2 = 41\ 824$	3.
		$83\ 647 : 3 = 27\ 882$	5.
		$83\ 647 : 4 = 20\ 912$	8.
ČSSD	63 181	$63\ 181 : 1 = 63\ 181$	2.
		$63\ 181 : 2 = 31\ 591$	4.
		$63\ 181 : 3 = 21\ 060$	7.
KSČM	24 823	$24\ 823 : 1 = 24\ 823$	6.
SZ	20 646	$20\ 646 : 1 = 20\ 646$	bez zisku

Zdroj: Přidělení mandátů poslanců v Libereckém kraji v roce 2006.

ked

8

Systémy zastupitelské demokracie III.

Většinové zastoupení:

- a) stát je rozdělen do několika volebních obvodů, jejichž počet je stejný jako počet zastupitelských míst ve voleném orgánu tzn. jednomandátové obvody;
- b) vítězem je kandidát, který získal největší počet hlasů, hlasy pro ostatní kandidáty propadají.

ked

9

Většinová pravidla

- Většinové pravidlo je v demokratických společnostech **základním pravidlem veřejného rozhodování**.
- Toto pravidlo sice eliminuje možnost vydírání jedincem, ale nevylučuje, že většina nezneužije svého dominantního postavení ve svůj prospěch, tzn. existuje nebezpečí **tyranie většiny**.
- Opačným extrémem je tzv. **tyranie menšiny**, kdy většina se při rozhodování bojí nařčení z porušení práv menšiny, a proto se podřídí menšině.

ked

10

Většinová pravidla II.

• Mezi základní většinová pravidla patří:

- **pravidlo prosté (absolutní) většiny** (absolutní většina se definuje jako **polovina plus jeden hlas**),
- **pravidlo kvalifikované většiny** (kvalifikovaná většina je **větší než absolutní většina**, tzn. že pro návrh musí být např. 2/3, anebo 3/5 přítomných nebo zvolených rozhodovatelů; co je považováno za kvalifikovanou většinu musí být vždy dopředu stanoveno a dohodnuto např. v jednacím řádu),
- **pravidlo relativní většiny** (v tomto případě **vítězí ta alternativa (návrh), která získá nejvíce hlasů; vítězná alternativa tak může zvítězit před druhou variantou o pouhý hlas**).

ked

11

Většinová pravidla III.

• Mezi základní většinová pravidla patří:

- **pravidlo tzv. dvojí většinou** – tj. **případ Rady EU** – kdy je nutné získat podporu dvou druhů většiny: většiny zemí (alespoň 15) a většiny obyvatelstva EU (tzn. země, které hlasují pro návrh musí zastupovat minimálně 65 % obyvatelstva EU). K „zablokování“ rozhodnutí je zapotřebí nejméně 4 zemí (které představují alespoň 35 % celkového počtu obyvatel EU).

ked

12

Volby - druhy

V ČR rozlišujeme tyto druhy voleb:

- komunální volby;
- krajské volby;
- senátní volby;
- volby do Poslanecké sněmovny;
- volby do institucí EU;
- volby prezidenta republiky.

ked

13

Jednomyslná shoda

- Jednomyslná shoda neboli konsensus **vyžaduje, aby každý souhlasil s kolektivním rozhodnutím.**
- Výhodou této formy rozhodování je vysoká demokratičnost rozhodování, nepotlačení názoru menšiny.
- Jedná se o součet individuálních poptávkových křivek a křivky nabídky.
- Jednání však mohou být **časově** velice **náročná**.
- Může dojít k situaci „**vydírání**“ **většiny rozhodovatelů jedincem, který je proti předloženému návrhu.**

ked

14

Logrolling (Janabrachismus)

- Logrolling je jistým jevem, který posiluje vliv zájmových skupin v politice. Tímto pojmem nazýváme **obchodování s hlasy**.
- Může se jednat o poslance i komunální politiky.
- **Každý politik slíbil voličům něco jiného, politici se proto k prosazení slibů musí mezi sebou domluvit. „Ty podpoříš mě a já zase Tebe!“**

ked

15

Hlasovací (volební) paradox

- **Předpokládejme, že máme tři voliče, kteří mají dostatek informací k tomu, aby volili mezi různými variantami příjmů (např. při daňové optimalizaci):**

	1	2	3
Jana	150	50	100
Václav	100	150	50
Marie	50	100	150

ked

16

Výsledek

- když hlasujeme o 1 a 2: zvítězí 2
- když hlasujeme o 2 a 3: zvítězí 3
- když hlasujeme o 1 a 3: zvítězí 1

ked

17

Arrowův teorém nemožnosti

- Neexistuje žádná hlasovací metoda na bázi většinového pravidla, která by nezávisela na agendě (jdnacím pořádku), zaručovala efektivnost a respektovala individuální preference.

ked

18

Arrowův teorém nemožnosti II.

- Musí fungovat pro všechna logicky možná pořadí.
- Preferuje-li většina X před Y, pak i společnost preferuje X před Y.
- Výsledek musí být nezávislý na nedůležitých alternativách.
- Diktatura vyloučena!

ked

19

Pluralitní hlasování

- Při pluralitním hlasování se postupuje tak, že **každý volič má k dispozici tolik bodů, kolik je variant**.
- *Té variantě, kterou daný volič preferuje nejvýše, přidělí jeden bod, druhé v pořadí dva body, třetí v pořadí tři body atd.*
- Volby variant se za všechny voliče sčítají a **vítězí ta varianta, která získá nejmenší počet bodů**.

ked

20

Teorém středního voliče

- Vítězí uspokojování „středních“ příjmových skupin.
- Volič „medián“ volí „zlatou střední cestu“ například při rozhodování o úrovni příjmů.

Rozhodování jedince ve veřejné volbě

Při rozhodování jedince ve veřejné volbě předpokládáme, že tento jedinec má ze zákona danou pravomoc rozhodovat o věcech veřejných, disponuje potřebnými informacemi k rozhodování, má odbornou a morální kapacitu pro účinné rozhodování a disponuje potřebnými prostředky pro účinné rozhodování.

Děkuji za pozornost 😊